

РАЗОМ ПРЕЙДЕМ

Щомісячна газета Черкаського обласного благодійного єврейського фонду „Турбота поколінь – Хесед Дорот”
Видається з грудня 2000 року.

Шват – Адар 5786 лютий 2026

№2(290)

Пурім – історія чудесного спасіння євреїв

Ця історія сталася понад 2400 років тому в Перській імперії за правління царя Ахашвероша (Артаксеркса). Пурім – це розповідь про розкішні бенкети й смиренні пости, про підступного міністра і відданий народ, про легковажного царя і смильну царицю, про випадкові події та закономірність дива.

Усе почалося з бенкету, на якому цар Ахашверош, бажаючи похизуватися красою своєї дружини перед підданими, наказав їй з'явитися перед гостями, що були вже нагідитку. Горда цариця відмовилася виконати наказ чоловіка – і це коштувало їй життя. Жорстоке рішення підказав радник Аман, який ще не раз проявить свою зловісну сутність.

Цар недовго сумував без цариці й після бенкету, знову ж таки за порадою Амана, оголосив конкурс краси, щоб обрати нову володарку палацу. З усіх провінцій імперії привезли юних красунь, і погляд Ахашвероша зупинився на прекрасній Естер. Молодий цар був закоханий і задоволений новою дружиною. Походження нової цариці його не надто турбувало. На запитання про родину вона відповіла: „Я – сирота”. Цар прихильно поставився до цього й звеличив свого радника Амана.

Але Естер була племінницею Мордехая – єврея. Саме він порадив їй сказати, що вона сирота. Про всяк випадок. Адже життя непередбачуване.

Мордехай був чесною і відданою цареві людиною. Одного разу він навіть викрив змову проти Ахашвероша, і про це було записано в царських літописах. Однак він був єдиним, хто не вклонявся марнославному Аману. Це неймовірно дратувало міністра. Головний лиходій замислив знищити весь єврейський народ і, будучи дуже забобонним, вирішив кинути жереб, щоб визначити день, коли зірки будуть прихильні до його плану. Саме цей жереб – „лур” (з акадської – „жереб”) – дав назву святу.

Жереб указав на 13-те число весняного місяця Адар. З дозволу царя на цей день було призначено винищення євреїв по всій імперії. Дізнавшись про указ, Мордехай поспішив до Естер, щоб просити її заступитися за свій народ. Варто пам'ятати, що на Стародавньому Сході з дружинами, навіть царськими, не церемонилися. З'явитися до царя без запрошення означало ризикувати життям.

У цей момент Естер не піддалася природному страху й не стала думати лише про власну безпеку. Вона взяла на себе відповідальність за свій народ і вирішила діяти – навіть якщо це коштуватиме їй життя.

Естер наказала Мордехая оголосити триденний піст для всіх євреїв Перської імперії, і сама постила разом із ними. Після трьох днів посту вона наважилася ввійти до царських покоїв без запрошення. Коли відчинилися ворота, і Естер, затамувавши подих, зробила крок уперед, Ахашверош простягнув їй свій скипетр – знак милості. Перша перешкода була подолана.

Далі залишалось переконати царя скасувати наказ. І тут Естер вдалася до мудрості та тонкої жіночої дипломатії. Щоб цар був у гарному настрої, його треба спочатку нагодувати та напоїти. Вона запрошує на бенкет свого чоловіка та його міністра. Захмелівши на бенкеті, Ахашверош обіцяє цариці все, що вона забажає, хоч до півцарства! Скромно опустивши очі, Естер попросила не багатства, а порятунку для себе і свого народу.

Цар був приголомшений. Хто посміє зазіхнути на життя його дружини? І про який народ ідеться? Тоді відкрилася правда: Естер – єврейка, а Аман замислив знищити євреїв імперії та привласнити їхнє майно. Цар зрозумів, хто насправді вірний йому, а хто плете інтриги. Історія завершилася перемогою справедливості: лиходії були покарані, а народ урятований. І, звісно, усе закінчилося святковим бенкетом і радістю.

Події Пурима описані у „Сувої Естер”, який читають у синагозі в день свята. І читають не просто так: щоразу, коли звучить ім'я Амана, присутні тупають ногами, плескають у долоні й тріщать тріскачками, щоб заглушити ім'я лиходія. Цю традицію особливо люблять діти – адже так поводитися в синагозі дозволено лише раз на рік.

Цікаво, що в тексті „Сувою Естер” жодного разу не згадується ім'я Вс-вишнього. Пурім – релігійне єврейське свято, хоча на перший погляд воно здається лише веселим карнавалом. У тексті немає опису явного Б-жественного втручання – лише ланцюг подій, які дивним чином завершуються спасінням. Саме так, за словами мудреців, і проявляється чудо в нашому світі – приховано.

дитячих садках у всьому світі ставлять Пуримшпілі, влаштовують карнавальні вечірки, готують солодощі, дарують подарунки й радіють.

У 2026 році Пурім припадає на 3 і 4 березня. За єврейською традицією доба починається з вечора, тому святкування розпочинається 2 березня після заходу сонця.

Нехай це свято принесе вам радість, світло і нові чудеса! Веселого Пурима!

За матеріалами Інтернету.

Великий майстер парадоксів зі Львова

Життя цього видатного майстра парадоксів само по собі було доволі парадоксальним. Для початку – чи багато ви знаєте євреїв-баронів? А він саме таким і був. Щоправда, його батькам довелося охреститися, але в Австрії для такого „дива” навіть не вимагали пришивати раніше відрізане. Його справжнє прізвище було цілком баронським – де Туш-Летц, і він частково його зберіг, трохи переосмисливши: слово „letz” німецькою означає „останній”, а івритське „лец” – це клоун, блазень, жартівник. Можна сказати, він повернувся до релігії предків, зробивши „обрізання” власного прізвища.

Станіслав Єжи Лець народився 6 березня 1909 року. До двадцяти п'яти років він жив у Львові, з короткою перервою на евакуацію до Відня під час Першої світової війни. У Львові він закінчив Університет короля Яна Казимира одразу за двома спеціальностями – право і філологія.

Такі люди майже приречені писати вірші. Він не лише писав, а й читав їх публічно, а згодом і друкував. Дійшло навіть до видання журналу: перший номер цензура пошматувала, другий – конфіскувала повністю. Вочевидь, поезія виходила не надто ліричною...

Першу збірку „Квіти”, що побачила світ 1933 року, супроводжувала дивна закономірність: чим коротший вірш, тим влучніший. Особливо вдаліся фразки – унікальний польський жанр короткого, іронічного, часто дошкульного вірша на дві-чотири строфи. Укладач антології „Чотири століття польської фразки” Юліан Тувім включив до неї три фразки Леця.

Лець переїжджає до Варшави, стає дедалі відомішим – і серед шанувальників, і серед поліції: його публікації стають усе критичнішими, а часи – дедалі тривожнішими. Після закриття газети „Dziennik Populamy”, де він вів судову хроніку, йому навіть довелося на певний час виїхати до Румунії, щоб уникнути арешту. Згодом ситуація трохи стабілізувалася, він по-

вернувся, почав готувати велику збірку – і тут для нього, як і для мільйонів інших, закінчилося нормальне життя.

Друга світова війна застала його у рідному Львові. Ймовірно, він не надто заперечував проти радянської влади – за Гітлера було б значно гірше, німці не розрізняли за паспортом. Він навчався на курсах перепідготовки журналістів, організованих радянською владою, планував працювати в Чернівецькому університеті, де створювалася кафедра германістики.

Але 1941 року німці окупували Західну Україну, і Лець потрапив до концтабору. Вихити там було дивом – і, схоже, диво з ним сталося. Популярна версія розповідає, що німецький офіцер наказав йому копати собі могилу, а Лець убив його лопатою, переодягнувшись у мундир і втік. Документальних підтверджень цієї історії немає; можливо, про це він сам писав у вірші „Хто копав собі могилу”. Такі історії важко довести або спростувати – довідку ж у гестапо не попросиш...

Після втечі він не просто переховувався: встановив контакт із підпіллям, редагував нелегальні видання, писав німецькомовні листівки, воював у партизанах і дослужився до звання майора. Після війни став головним редактором культурного польського сатиричного журналу „Szpilki”. Згодом його призначили аташе з питань журналістики в посольстві Польщі у Відні.

Наприкінці 1940-х років жити ставало дедалі важче – і не лише йому. 1950 року він разом із родиною виїхав до Ізраїлю. Невідомо, чи це була втеча, але в будь-якому разі це означало повний розрив із минулим. Нова реальність в Ізраїлі не складалася. Він сумував за втраченою культурною атмосферою настільки, що зрозумів: залишитися не зможе.

Сталося ще одне диво – йому дозволили повернутися. Дружина з донькою залишилися в Ізраїлі, про дипломатичну кар'є-

Веселого свята Пурім!

15 фактів про свято Пурім

1. Багато хто думає, що лиходій Аман був повішений у дні свята Пурім. Насправді ж Аман був повішений другого дня свята Песах. Пурім – це річниця перемоги євреїв у війні проти своїх ворогів, яка відбулася одинадцятьма місяцями пізніше.
2. Багато хто думає, що Естер – це традиційне єврейське ім'я. Насправді ж єврейське ім'я Естер було Адаса. (Естер же є її перським ім'ям.)
3. Мордехай був першою в історії людиною, що зветься „юдей”. (До цього використовувалися назви „євреї” чи „ізраїльтяни”)
4. Ахашверош шукав нову царицю чотири роки, протягом яких він переглянув понад 1 400 претенденток, перш ніж вибрати Естер.
5. Вашті (перша дружина Ахашвероша) була правнучкою Навуходоносора, вавилонського царя, який зруйнував Перший Єрусалимський храм.
6. Аман був тим, хто порадив Ахашверошу стратити Вашті.
7. Згідно з однією з думок у Талмуді, Естер зовсім не була такою вже красивою, і шкіра у неї була зеленуватого відтінку.
8. Аман був колись рабом Мордехая.
9. Мордехай, який відмовився кланятися Аману, був нащадком Біньяміна, єдиного із синів Яакова, який не поклонився Ейсаву, предку Амана.
10. Початковим планом Естер було змусити Ахашвероша ревнувати її до Амана за ту увагу, яку вона приділяє, щоб цар убив їх обох.
11. Указ Амана про знищення євреїв не було скасовано. (Ахашверош лише видав другий указ, даючи євреям право на самозахист).
12. Мордехай був дуже старою людиною під час подій Пуріма. (Він був членом Синедріону, найвищого рабинського суду в Єрусалимі, ще за 79 років до того, як сталося диво Пуріма).
13. Усі євреї світу жили в царстві Ахашвероша, так що всі вони були включені до указу Амана.
14. Ім'я Б-га жодного разу не згадується у всьому „Сувою Естер”.

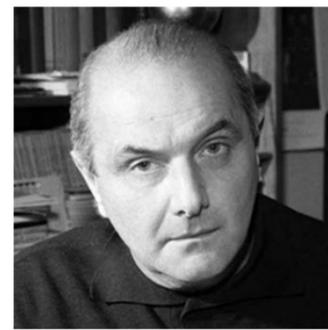
15. Багато хто думає, що в „мішлоах манот” (частування, яке ми посилаємо друзям та близьким на свято Пурім) мають бути харчі, принаймні, з двома різними благословеннями (наприклад, „Мезонот” та „Шеаколь”, тобто щось м'яке та напої). Насправді, це не так. Приклад „мішлоах манот” який наводить „Мішна Брура” містить два шматки м'яса.

А на завершення наведемо хронологію історичних подій свята Пурім.

- 3392 (369 до н.е.) – Ахашверош зійшов на трон Перської імперії.
- 3395 (366 до н.е.) – 180-денний бенкет Ахашвероша.
- Тевет, 3399 (362 до н.е.) – Естер взята до палацу Ахашвероша.
- Нісан, 3404 (357 до н.е.) – Аман кидає жереб.
- 13 Нісана, 3404 (357 до н.е.) – Перший указ, розісланий Аманом.
- 14-16 Нісана, 3404 (357 до н.е.) – Триденний піст цариці Естер.
- 17 Нісана, 3404 (357 до н.е.) – Падіння Амана та його страта.
- 23 Сівана, 3404 (357 до н.е.) – Другий указ, протилежний першому.
- 13 Адара, 3405 (356 до н.е.) – Печаль, що перейшла в радість; страта десяти синів Амана.
- 14 Адара, 3405 (356 до н.е.) – Святкування Пуріма повсюдно, крім міста Шушана, де відзначається ще один день.
- 15 Адара, 3405 (356 до н.е.) – Святкування Пуріма в Шушані.
- 3406 (355 до н.е.) – Запис „Сувою Естер”; встановлення єврейськими мудрецами свята Пурім на всі наступні покоління.

За матеріалами Інтернету.

ру можна було забути, більшість друзів відвернулися: одні не пробачили від'їзду, інші – повернення.

Публікувати власні вірші було неможливо. На щастя, дозволяли друкувати переклади – Гете, Гейне, Брехта, Тухольського. Це рятувало від голоду. Він перекладав і писав „у стил”, майже не сподіваючись, що колись дістане рукописи з шухляди.

Та часи знову змінилися. Помер Сталін, помер його польський „двійник” Болеслав Берут – і рукописи побачили світ.

1957 року вийшла його головна книга – „Непричесані думки”. Невелика за обсягом, вона стала феноменом: численні переклади, світовий резонанс, афоризми, які почали приписувати найрізноманітнішим знаменитостям. Влучні, лаконічні, без зайвого – вони здавалися написаними вчора. Можливо, тому, що ми змінюємося надто повільно.

Станіслав Єжи Лець помер 7 травня 1966 року. Його поховано на військовому цвинтарі – як і належить майору Війська Польського. Його афоризми й сьогодні публікують у періодиці, і вони звучать свіжо та актуально. Важко знайти людину, яка не знала б бодай одного його вислову. Але хто їх автор – знають не всі. „Слова народні...”

У рідному Львові Леця пам'ятають як свого. На будинку навпроти головопштамту, де він жив, встановлено меморіальну дошку з написом його власними словами: „Буду тутешнім письменником, обмежуся нашою планетою”.

Борис Бурда.

Арон Йосипович Копштейн

Копштейн Арон Йосипович народився 18 березня 1915 року в єврейській родині шкільного вчителя в Очакові, Одеського повіту Херсонської губернії (нині Миколаївська обл.). Його старший брат загинув на фронті, батько помер з голоду, мати померла від тифу. У 5-тирічному віці залишився сиротою, став вихованцем дитбудинку, спочатку херсонського, а потім в Будах, поблизу Харкова.

Ніколи не заживе болуча рана сирітства. З підліткових років Арон Копштейн розпочав „доросле“ життя: закінчив ремісничу училище, працював на заводі ім. Петровського: – учнем токаря, після того – гартівником у ремонтно-інструментальному цеху.

Спогадами про своє злиденне існування, вболівання і мрії, прагнення і сподівання сповнені рядки його твору „Мені ввижалося“:

*Тоненька скибка виціпаного хліба,
Намащеного сірим маргарином,
І кружка жовтої іржавої води –
Усе моє багатство. Й томік Гейне.*

Перші свої вірші публікує у заводській багатотиражці. Він мріє про поетичне життя, про творчість і повну самовіддачу в творчості. На початку 30-их років його вірші починають з'являтися у пресі, в часописах.

Якось, на початку 30-х років, на завод приїхав Павло Тичина. На той період Арон вже виступав як робкор у заводській багатотиражці, був членом заводської літературної групи „Молодняк“. Познайомившись з талановитим хлопцем, Тичина запропонував йому літературну роботу.

Ось у 1933 році в редакції однієї з великих літературних газет столичного на той час Харкова з'являється 18-річний секретар. Того ж року виходить перша книжка поезій „Хочемо, прагнемо, можемо“. Вона давала уявлення про її автора, а найголовніше, по ній можна було читати епоху.

А далі, майже щороку, збірки: „Розмова“ (1934), „Зростання“ (1935), „Вулиця“ (1936), „Джерело“ (1937), „Держава сонця“ (1938), „Сине море“.

Арон Йосипович Копштейн ще й перекладав – твори поетів Грузії, Білорусії, з єврейської мови – на українську.

З 1934 року Арон Копштейн – член Союзу письменників СРСР. На юного поета звертають увагу помітні у той час письменники – І. Кулик, П. Усенко, Л. Первомайський, С. Крижанівський.

Ось як про нього згадують:

„У Арона були выпуклые темные глаза южанина, курчавые черные волосы и широкий толстоулыбий рот, наполненный крупными белыми зубами. И лицо это всегда отсвечивало эмоциональными вспышками творческих процессов, бурлящих где-то глубоко внутри: он постоянно каламбурил, бормотал стихи и острлил жизнерадостно и добродушно“.

Поет Василь Мисік згадує про останню зустріч з Аронем перед своїм арештом, в листопаді 1934 року:

„Арон Копштейн високий густобровий, чорноокий, немов у кожній зіниці по сливі-угорці, двадцятирічний, а вже автор трьох поетичних збірок, вічно і ненаситно голодний і поспішаючий. Зазвичай, стоячи, спершись на одвірок, читав нові вірші, зрідка відламуючи від буханця житнього хліба, який купував собі на вечерю. Вірші писав так само талановито українською і російською, грузинською і єврейською (ідиш) Не тільки глибоко розбирався в світлої і багатонаціональній радянській поезії, а й читав на згадку рядки, що захопили його. Із нинішніх можу порівняти його лише, мабуть, тільки з Йосипом Бродським.“

Якось у Тбілісі Арона приймали грузинські поети, попиваючи терпке кахетинське, по колу читали вірші. Зголосився читати і українсько-радянський поет Арон Копштейн, але по-грузинськи.

– Слухай, Арончику, я дещо знаю з грузинської поезії, але такі чудові вірші і мені у новинку. Де ти їх розкопав? – здивувався Галакціон Табідзе.

– Сам написав! – розреготався задоволений розіграшем Арон“.

Від арешту в роки великого терору Арона врятував Тичина. Коли почали брати всіх навроло, Тичина викликав його до Києва. Вони

Українське слово з єврейської душою

на Копштейна – він би виправдав своє існування“.

У 1940, навчаючись на першому курсі, він, як і багато інших студентів, пішов у складі комсомольського лижного батальйону добровольцем на фінський фронт.

Загинув 4 березня 1940 року, за два тижні до свого 25-річчя, в районі Суоярві Петрозаводського напрямку, намагаючись врятувати пораненого друга, поета Миколу Отраду. Обидва були вбиті.

Посмертно виходить з друку остання збірка „Вибрані твори“ (1941), збірка, присвячена шануванню пам'яті поета. Ось його заповідальні рядки:

*Ні, не хочу я більшої слави,
Тільки б пам'ять мою зберегли –
На Волохинській вулиці трави,
Над Лиманом високі вали.
Сумуємо... Пам'ятаємо...*

Матеріал підготувала Таміла Шапіро.

У 1997 році італійський режисер Роберто Беніні знав фільм „Життя прекрасне“ – про долю єврея, який переховує свого п'ятирічного сина в нацистському концтаборі. За сюжетом в'язень пояснює дитині, що це гра. Треба уникати есесівців, не можна нити, скаржитися й просити їсти – тоді він набратиме бали й отримає приз – справжній танк. Беніні здобув три премії „Оскар“ і прославився на весь світ. Проте, вважаючи свою історію вигаданою, режисер не здогадувався, що подібний випадок стався насправді.

Янек Шляйфштайн народився 7 березня 1941 року в єврейському гетто міста Сандомир, розташованого на південному сході окупованої Польщі. Уперше батькам довелося сховати його, коли хлопчику був лише рік: в'язнів гетто перевезли до Ченстохови як рабську робочу силу для збройової фабрики HASAG. Уже в перший день есесівці забрали всіх дітей як непридатних до праці – малюків відправили до Освенцима.

Мати Янека встигла відвести дитину до підвалу, де він прожив цілих 18 місяців у повній темряві: світло з'являлося лише тоді, коли батьки спускалися з їжею та свічками. Вони привчили хлопчика мовчати – адже будь-який звук міг приверну-

ти увагу солдатів, – а також завели кішку, щоб вона ловила мишей, які могли покусати дитину. У вересні 1943 року персонал фабрики замінили поляками, а євреїв відправили до концтабору Бухенвальд – того самого, на воротах якого висів зловісний напис „Кожному своє“.

Саме тоді Ізраїль Шляйфштайн сказав своєму дворічному синові: „Зараз ми зіграємо в цікаву гру. Я обіцяю тобі ввечері три шматочки цукру. Умова така – ти не плакатимеш, що б не сталося“. Цукор був величезною цінністю, і Янек, який ледве вмів говорити, одразу погодився. Батько зробив великий мішок з отворами для повітря, посадив туди сина, прикрив зверху одягом і зачинив на плечі.

У Бухенвальді родину розлучили. Есфір, матір Янека, відправили до Берген-Бельзена, а старих і дітей, привезених з інших гетто, розстріляли просто біля поїзда, на очах у в'язнів. Комендант табору, штандартенфюрер СС Герман Пістер, заявив: „Нам потрібні працівники, а не дармоїди“. Ізраїль Шляйфштайн таємно проніс сина до барака, де постало питання – що робити далі?

Двоє німців-комуністів допомогли сховати хлопчика. Малюкові віддавали шматочки хліба з мізерною табірною паїка, нішком приносили дощову воду. Один із в'язнів виточив з дерева іграшку – крихітного коника. Дитина завзда говорила лише пошелки й ніколи не плакала. „Треба, щоб погані дядьки тебе не знайшли, – пояснював батько. – Інакше вони відвезуть нас до злої чаклунки“.

Неймовірна історія

Зрештою ця дерев'яна іграшка зіграла фатальну роль – коника виявив під час огляду барака 30-річний роттенфюрер СС. Він обшукав приміщення і натрапив на схованку, де переховувався хлопчик.

І тут сталося справжнє диво – у есесівця був син віку Янека, і йому сподобався маленький, серйозний хлопчик. Роттенфюрер не став доповідати комендантові про знахідку, а залишив дитину в бараку, назвавши її талісманом Бухенвальда. Більше того, наказав пошити йому дитячу табірну робу. Відтоді маленького в'язня викликали на ранкову перекичку, щоб наприкінці він доповідав: „Усі в'язні пороховані!“

Однак коли до барака приходили високопоставлені офіцери СС, дитину знову ховали – усі діти в Бухенвальді підлягали знищенню.

Одного разу, вже в лютому 1945 року, Янек випадково залишився без нагляду, вийшов погратися у двір і потрапив на очі заступникові начальника табору. Той розлютився й наказав відправити малого єврея туди, де йому „належить бути“. Хлопчика схопили, щоб вести до газової камери, але батько вимовив дві доби для прощання, пообіцявши взаємні виготовити для есесівця, пристрасного любителя коней, гарне сідло. І знову щасливий збіг – через два дні нацисти відправили на Східний фронт. Ізраїль Шляйфштайн, дякуючи Б-гові за порятунок, сховав сина в табірній лікарні, де дитину переховували до 11 квітня 1945 року, поки в'язні Бухенвальда не підняли повстання й не захопили охорону.

„Поважайте наші традиції: нас вішають, а не розстрілюють“

Мабуть, лише в Греції зафіксовано незвичний феномен – особливу масову прив'язаність грецьких євреїв до своєї країни. Причому феномен не до кінця зрозумілий: взаємини греків і євреїв були непростими, як і в інших державах, у спільній історії траплялися різні, подекуди зовсім не світлі сторінки. Проте дослідники зазначають, що всі загиблі й ті, хто вижив у Голокосту, євреї із Салонік – найбільшої єврейської громади Греції, – у листах або розмовах, в Ізраїлі, Франції, США чи в самих Салоніках, систематично називали себе греками. Як сказав один із тих, хто вижив: „ми відчували себе греками і помирали як греки“. Звичайно, феномен Салонік пояснюється особливим світом сефардсько-грецької самосвідомості, який зберігся навіть в Аушвіці-Біркенау. Але особливе почуття прив'язаності євреїв до Греції відзначалося повсюди.

І багато греків відповідали євреям тим самим. Коли в березні 1943 євреїв Салонік почали зганяти до гетто, прем'єр-міністр Константинос Логотетопулос, відомий у минулому гінеколог і глава колабораціоністського уряду, намагався догодити і грецьким громадянам, і німцям, виступивши з обережною й туманною заявою, у якій згадав „грецьких громадян Салонік Мойсеевої віри“. Йому було мало діла до євреїв. Тоді архієпископ Афіньський і всієї Греції Дамаскін (Папандреу) звернувся з офіційним листом до прем'єр-міністра Греції. Це був єдиний у своєму роді лист – у період Другої світової війни йому не існувало аналогів. Листа написав відомий грецький поет Ангелос Сікеліанос, а підписали його видатні громадяни країни – президент грецької Академії, ректори найбільших інститутів, президент асоціації письменників, художників і акторів, юристи, хірурги, промисловці.

У листі, зокрема, зазначалося: „Грецький народ із глибоким болем дізнався, що німецька окупаційна влада почала втілювати програму поступової депортації грецької єврейської громади і що перші групи депортованих уже прямують до Польщі...“

До всіх грецьких громадян, незалежно від національності та релігії, має бути однаково ставлення. Грецькі євреї зробили цінний внесок в економіку країни, вони законслухняні громадяни, які повною мірою усвідомлюють свої обов'язки жителів Греції. Вони жертвували собою заради Греції і завжди перебували в перших лавах боротьби грецького народу на захист невід'ємних історичних прав.

У нашій національній свідомості всі діти матері-Греції становлять нерозривну єдність. Вони всі рівні члени нації, незалежно від релігійного сповідання... Наша свята релігія не визнає вищих і нижчих

ознак, заснованих на расі та релігії, бо сказано: „Немає ні елліна, ні юдея“, і засуджує будь-які спроби дискримінації за расовими й релігійними відмінностями. Наша спільна доля в дні слави й у періоди національних лих нерозривно поєднала всіх грецьких громадян без винятку, незалежно від національності...“

Сьогодні всі ми глибоко занепокоєні долею 60 тисяч наших співгромадян-євреїв... Ми разом жили в рабстві й у свободі, і тепер повинні висловити вдячність за їхні почуття, їхнє братерське ставлення, їхню економічну діяльність – і найголовніше, за їхній незмінний патріотизм...“

Наприкінці листа архієпископ попередив прем'єра, що настане день, коли „моральна відповідальність влади, яка не протестувала проти всіх акцій, що принижують нашу єдність і гідність – таких, як вигнання євреїв“, ляже на неї тяжким тягарем.

Дізнавшись, хто стоїть за листом, командир німецького гарнізону, групенфюрер СС Юрген Штроп, почав погрожуєвати архієпископу розстрілом. Дамаскін у відповідь зауважив: „Згідно з традицією грецької православної церкви, наших архієреїв вішають, а не розстрілюють. Будь ласка, поважайте наші традиції!“ (саме так був страчений турками у 1821 р. Константинопольський патріарх Григорій V). Ці слова викарбувані на пам'ятнику архієпископу, встановленому перед кафедральним собором Афін.

Архієпископ зобов'язав священників оголосити позицію церкви у своїх проповідях. Усім церквам під своєю юрисдикцією Дамаскін наказав видавати довідки про хрещення євреям, які переховувалися від нацистів. Разом із начальником афіньської поліції Ангелосом Евертон вони підготували 27 тисяч таких довідок, завдяки чому тисячі євреїв-романіотів в Афінах і навколишніх районах були врятовані. Понад 250 єврейських дітей було заховано в домівках грецького духовенства. В усіх окупованих районах грецьке населення, поліція, духовенство допомагали євреям переховуватися.

Але грецькі євреї не лише переховувалися. Архієпископ говорив правду. 13 тисяч євреїв воювали в грецькій армії проти фашистської Італії з жовтня 1940. Одразу після окупації Афін у квітні 1941 німцями до лав грецького Руху Опору вступили майже півтори тисячі євреїв, а на початку 1943 в Салоніках і Фессалії були сформовані єврейські загони, що діяли успішно, у яких євреї становили більшість бійців. Ув'язнені в Аушвіці 135 грецьких євреїв разом із кількома французькими сефардами та угорцями підірвали крематорій і

Це було майже казкове, неймовірне везіння. Адже для малюка шанс вижити серед убивць був мінімальний – майже неможливий. Після війни з'ясувалося, що мати хлопчика врятувалася – її знайшли в Дахау. Відновивши здоров'я, у 1948 році вся родина виїхала до Америки.

У 1950 році в Янека (в Америці – Джозефа) народився молодший брат. Батько помер досить рано, у 1956 році, а Есфір пережила чоловіка на 40 років. Джозеф працював на телебаченні, 25 років служив у найбільшій телекомунікаційній компанії США AT&T, одружився й виростив дітей, які нічого не знали про його минуле. „Життя прекрасне“ вийшло на екрани, коли він уже залишив роботу. Невдовзі після цього архівісти „Джойнта“ зуміли знайти записи про маленького хлопчика з Бухенвальда й встановити зв'язок із Джозефом.

Давши єдине інтерв'ю журналістам, найменший в'язень Бухенвальда усунувся від спілкування з пресою.

85-річний Янек Шляйфштайн і нині живе в Нью-Йорку. Він розповів, що все життя слав із увімкненим світлом, бо боїться темряви – позначилося перебування в підвалах Ченстохови й темних кутках барака. У 1947 році шестирічний колишній в'язень став наймолодшим свідком на судовому процесі проти охоронців Бухенвальда в Дахау, упізнавши чотирьох есесівців, які найжорстокіше поводитися з в'язнями. За підсумками процесу 13 охоронців було повішено, а комендант Бухенвальда Герман Пістер, очікуючи страти, помер від інфаркту в тюремній камері. Виявляється, у світі існує не лише неймовірне везіння, а й справедливість.

isralove.org

протягом години відбивали атаки есесівців. Німці були змушені викликати літаки, і бій тривав до загибелі всіх повстанців.

Понад 600 грецьких священнослужителів було заарештовано і депортовано за допомогою євреям. 335 греків удостоєні звання Праведників народів світу. Дослідники Голокосту зазначають, що розповіді врятованих грецьких євреїв вирізняються особливою, палкою вдячністю до своїх рятівників. Одна з них, яка мешкає в Нью-Йорку, Кула Кофінас, сказала в інтерв'ю, що до „останнього, передсмертного подиху“ розповідатиме про грецьких християн, які врятували її та інших євреїв. Греція дала вражаючі приклади порятунку – як, наприклад, на острові Закінф, де місцеве населення в одностайному пориві сховало і врятувало всіх 275 євреїв.

Проте праведники не всієврейські, і їх було далеко не більшість. Як це часто трапляється в сучасній суспільній свідомості, розвітають міфи про війну – то народи цілком називають убивцями, то провинують покладають винятково на німців, то про праведників взагалі забувають. У Греції, як і всюди, усе було дуже неоднозначно. Існував колабораціоністський уряд і антинацистський уряд у вигнанні. Грецька церква розділилася у ставленні до євреїв. Багато єпископів публічним схвалювали політику німців, інші залишалися пасивними; опір чинили небагато. Ничке духовенство також різко розділилося у ставленні до долі євреїв. Одні грецькі поліцейські рятували євреїв, інші разом із німцями їх реєстрували. Траплялися й випадки видачі місцевим населенням євреїв, які переховувалися, німцям, хоча, судячи з документів, у Греції їх було дуже небагато, на відміну від інших країн – колаборантами переважно були представники влади та чиновники.

У Греції загинуло 87% усіх євреїв – 65 тисяч осіб.

Генерал СС Юрген Штроп, який пізніше придумав повстання у Варшавському гетто, був повішений у Польщі 6 березня 1952 р. Константинос Логотетопулос у 1944 пішов із німцями. Його заарештували в Німеччині американці та передали грецькій владі у 1946 р. Суд засудив його за колабораціонізм до довічного ув'язнення, але він був звільнений у 1951 р. і помер у 1961.

Архієпископ Дамаскін після закінчення війни був призначений регентом Греції та виконував обов'язки прем'єр-міністра до повернення з вигнання грецького короля. У 1969 р. йому було присвоєно звання Праведника народів світу.

Архієпископу Дамаскіну 3 березня 2026 року виповнилося б 135 років.

За матеріалами Інтернету.

Суперечки навколо легенди про Содом і Гоморру

Справжня доля міст Содом і Гоморра, які давно стали алегоричним позначенням викривлених плотських стосунків, досі оповита таємницею. Про те, що ж насправді відбувалося в цих місцях, сьогодні вже неможливо сказати достеменно, тому доводиться спиратися виключно на відомості з Тори.

Незрозуміло, чим саме займалися мешканці цих міст, що їх так жорстоко покарав Вс-вишній. Ситуація ще більше ускладнюється, якщо враховувати як звичай того періоду, так і сучасні уявлення про моральність.

Почати, мабуть, слід із класичного формулювання. З Тори відомо, що землі Содому і Гоморри були надзвичайно родючими. Край вважався багатим, а жити в ньому було престижно. Цілком можливо, що племінник Авраама Лот саме з цієї причини обрав це місце для проживання. Проте багатство сприяло моральному розкладу мешканців краю, і в своїй поведінці вони почали переходити межі дозволеного. Зрештою, довготерпінню Вс-вишнього настав край, і він покрав жителів цих земель, повністю знищивши не лише міста, а й майже все їхнє населення.

На честь Авраама слід зазначити, що він намагався відвернути Б-жественний гнів і навіть зумів домовитися про можливість уникнення знищення поселення разом із їхніми мешканцями, але так і не зміг знайти серед них навіть десятка праведників. Останньою краплею, що зробила загибель міст неминуною, стала поява в них під виглядом мандрівників двох ангелів. Лот прихистив їх у своєму домі, запропонувавши їм їжу й нічліг, але ближче до ночі біля його дому почали збиратися збуджені

городяни, які вимагали видати їм гостей на розправу.

Як не намагався Лот урозуміти натовп, що лютував під вікнами його дому, нічого не допомагало. Мешканці міста були непохитні у своїх вимогах: видати їм прибулих чужинців. Урешті-решт ангелам, одягненим як мандрівники, довелося застосувати власні методи, щоб утихомирити натовп. Усі городяни в одну мить осліпли, що дало змогу самим ангелам, Лоту та членам його родини втекти із Содому.

Сучасники переконані, що содомляни були покарані за мужолозтво, а содомія давно стала позначенням саме таких статевих стосунків. Але якщо уважно перечитати текст, стає зрозуміло, що все не так однозначно. Подальші події добре відомі. Давши можливість Авраамові та близьким йому людям відійти від Содому на безпечну відстань, Вс-вишній знищив міста цього краю разом із усіма їхніми мешканцями. Авраам згодом пішов в інші землі, а Лот із дочками залишився жити поблизу зруйнованих міст, започаткувавши одразу два народи – моавітян і аммонітян.

На перший погляд, жителі Содому і Гоморри, що загинули в гріхах, були покарані, назавжди зникнувши з лиця землі. Але якщо придивитися уважніше, постає питання: за які саме гріхи вони були покарані? Для більшості людей, як тих, хто знає текст, так і тих, хто його не читав, немає сумніву, що цим гріхом є мужолозтво, яке в текстах називається содомією. На підтвердження наводяться рядки з Тори, де сказано, що натовп, який оточив дім Лота, вимагав видати їм чужинців, щоб «лізнати» їх.

Здається, що все зрозуміло: содомляни, загрузлі в гріхах, зажадали видати їм двох невідомих чоловіків для певного роду втіх. Але якщо уважніше вчитатися в текст Тори, можна помітити, що біля дому Лота зібралися «жителі Содому, від малого до старого», із уточненням – «весь народ з усіх кінців міста». Тобто виходить, що для заняття певного характеру лише з двома незнайомими чоловіками содомляни привели із собою ще й свої родини. Чи не надто сміливо навіть для міста, яке загрузло в гріхах? Можливо, справа була в чомусь іншому?

Філологи знають, що багато слів у мовах різних народів часто мають кілька значень. Так і в цьому випадку під час розмови содомлян із Лотом уживався єврейський дієслівний корінь «яда». Його переклад у Торі як «лізнаємо» можна тлумачити інакше: «познайомимось» або «дізнаємось». І що цікаво, саме в такому значенні цей дієслівний корінь у переважній більшості випадків і трапляється в текстах Танаха. У значенні статевих стосунків це слово використано лише десять разів, тоді як загалом воно згадується в Торі понад дев'ятсот разів.

Тоді навщо біля стін дому Лота зібралися городяни, узявши із собою ще й жінок і дітей? Причому їх не влаштувала навіть пропозиція видати для заспокоєння розгніваних чоловіків двох малолітніх дочок Лота. Людей, очевидно, цікавило щось інше. Вони хотіли знати, хто ці чоловіки, які з'явилися в домі чужинця, яким більшість содомлян вважала Лота. Мешканців цікавило, чому гості зупинилися саме в нього, а не в іншому домі. Це питання стає ще актуальнішим, якщо згадати,

що зовсім недавно завершилася війна Содому з іншими містами. Можливо, содомляни намагалися з'ясувати, чи не проникли до їхнього міста ворожі розвідники.

Питання про гріх содомлян стає ще складнішим, якщо читати текст далі. Лот, який залишився з дочками в печері, вступає з ними в статевий зв'язок, і це в Торі прямо не засуджується. Це радше подається як свідчення того, що ініціатива належала не Лотові, а його дочкам, і від цих стосунків походять одразу два нові народи – моавітяни та аммонітяни. Отже, виходить, що Тора засуджує гомосексуальність, але схвалює інцест? Така логіка не вписується в уявлення про добро і зло, праведність і гріх.

Звичайно, ситуацію з Лотом можна пояснити винятковістю обставин. Мовляв, у дівчат не залишалось іншого виходу, адже навколо, крім батька, не було жодного чоловіка, а рід потрібно було продовжувати. Ось вони й наважилися на цей надзвичайно специфічний крок. Але тоді, можливо, і гріх жителів Содому та Гоморри полягав не в нетрадиційних стосунках між чоловіками, а в чомусь іншому?

Вони могли поклонятися ідолам, але в ті часи майже всі народи, окрім родини Авраама, поклонялися їм. Тоді залишаються лише два можливі гріхи: перелюб і зловживання їжею. І справді, щодо останнього содомляни собі ні в чому не відмовлялися. Вони їли багато й смачно, причому їжа часто готувалася з продуктів, які євреям було заборонено споживати. Але сьогодні багато з цих продуктів вважаються делікатесами, і тому питання про те, у чому саме полягав гріх содомлян, залишається відкритим.

Едуард Блокчейн.

Чому релігійні євреї носять чорно-білий одяг

Чорні капелюхи, темні сюртуки, білі сорочки – для багатьох саме так виглядає релігійний єврей. Цей образ давно став візуальним символом ультраортодоксальних громад. Проте за зовнішньою строгістю стоїть не релігійний догмат, а складна історія традиції, культури та самоідентифікації.

Попри поширену думку, Тора та єврейський закон не приписують носити одяг певних кольорів. У Галах ідеться про скромність (цніут), заборону змішування тканин, розрізнення чоловічого і жіночого одягу, але ніде не зазначено, що він має бути саме чорним або білим. Колір – це не заповідь, а усталений звичай.

Сучасний чорно-білий стиль сформувався в ашкеназькому середовищі Східної та Центральної Європи у XVIII–XIX століттях. У той час темний одяг вважався ознакою серйозності, респектабельності та соціального статусу. Так одягалися вчені, судді, рабини, представники інтелігенції. Біла сорочка символізувала охайність і внутрішній порядок. Коли мода змінилася, релігійні громади свідомо зберегли попередній вигляд, перетворивши його на знак спадкоємності та вірності традиції.

Згодом чорно-білий гамі надали символічне пояснення. Чорний колір почали сприймати як знак стриманості, серйозного ставлення до життя та зосередженості на духовному. Білий – як символ чистоти, наміру та внутрішньої дисципліни. Важливо розуміти, що символіка виникла вже після формування традиції, а не навпаки.

Яскравий, модний одяг підкреслює індивідуальність і привертає увагу. Для ультраортодоксального світогляду це може розглядатися як відволікання від головного – вивчення Тори та служіння Вс-вишньому. Мінімалістичний чорно-білий одяг не підкреслює тіло, не змагається за увагу і не залежить від модних тенденцій.

Важливою функцією цієї традиції є соціальна. Зовнішній вигляд допомагає зберегти групову ідентичність, зменшувати вплив навколишньої світської культури, протистояти асиміляції. Таким чином, одяг стає не просто повсякденним вибором, а частиною світогляду: «ми живемо за власними правилами».

Не всі релігійні євреї одягаються однаково. Чорно-білий стиль характерний насамперед для ультраортодоксальних євреїв. Сефардські релігійні громади допускають більше відтінків темних кольорів. Представники релігійного сіонізму одягаються сучасно і практично не відрізняються від світського суспільства. Жіночий релігійний одяг також може бути кольоровим за умови дотримання принципів скромності.

У середовищі євреїв, які дотримуються заповідей, існує власний

дрес-код для певних ситуацій. На вулиці чоловік має бути з покритою головою. Для цього використовують капелюх, зазвичай чорного кольору. Підраховано, що існує тридцять чотири різновиди таких головних уборів, і кожен з них дає доволі точну інформацію про власника – його походження, соціальний статус, громадську приналежність.

Для корінних ерусалимських євреїв характерний капелюх-плуш, який у народі називають «літаюча тарілка». Його відрізняють широкі поля та низька туля. Капелюх саме є атрибутом угорських хасидів, які віддають перевагу розкішним фасонам дорогих головних уборів. Для більшості інших різновидів використовується ДУ-же твердий чорний велюр, що зовні нагадує оксамит.

Для повсякденного носіння хасиди використовують простий і недорогий фетровий капелюшок, який зовні нагадує кнейч, але не має ні поздовжнього залому тулі, ні вигину поля. Власне кнейч із поздовжнім заломом є характерним для любовицьких хасидів і литваків. Для останніх, які мають у громаді досить високий статус, існує дорожчий різновид кнейчів – гамбург, у якого немає жодних заломів чи вм'ятин.

Говорячи про головні убори, не можна оминати штраймл. Штраймл – це святковий головний убір, який носять одружені чоловіки в хасидських громадах. Його одягають у шабат, на єврейські свята, весілля та інші урочисті події. У будні дні штраймл не використовують. Традиційно його виготовляють із хутра (соболь, лисиця, куниця або їхні сучасні замінники), і він має низьку циліндричну або злегка конічну форму.

Витоки штраймла сягають XVIII століття і пов'язані з єврейським життям у Східній та Центральній Європі – на територіях сучасної України, Польщі, Угорщини та Румунії. Існує кілька історично обґрунтованих версій його походження.

Перша версія – вплив шляхти. У Річ Посполитої та в Австро-Угорської імперії хутряні головні убори були ознакою достатку та високого статусу. Місцева знать і міська еліта носили хутряні шапки в холодну пору року. Євреї, прагнучи виглядати гідно у святкові дні, перейняли цю форму, адаптувавши її до своїх релігійних норм.

Друга версія – вимушений знак. Згідно з поширеним хасидським переказом, євреям нібито було наказано носити «хвості тварин» на голові як знак приниження. Мудреці перетворили це на красивий і гідний головний убір. Історичних документів, які б прямо підтверджували такий указ, немає, проте сама легенда відображає важливу ідею: перетворення зовнішнього тиску на символ гідності.

Ізраїльські черкеси

Приблизно 100 років тому, коли переможці ділили землі Османської імперії між собою, два села – Реханія та Кфар-Кама – населені черкесами, опинилися на території Ерец Ізраїль. У ті часи в них проживало близько 900 осіб. Кфар-Кама переважно складалася з представників шапсузької гілки черкесів, а в Реханії – абадзехської. Цікаво, що з єврейськими поселенцями вони від самого початку встановили добросусідські відносини. Прикладом такої співпраці може слугувати допомога черкесів у сприянні нелегальній єврейській міграції, яка відбувалася у 30-х і 40-х роках минулого століття, коли влада Великої Британії, попри переслідування євреїв у європейських країнах, заборонила їм в'їзд до Палестини. Черкеси служили в поліцейських формуваннях і Трансйорданських прикордонних військах, тому мали можливість допомагати євреям. Крім того, будучи мусульманами-сунітами поміркованого напрямку, вони зберегли нейтральну позицію під час спалахів конфліктів між євреями та арабським населенням, які періодично відбувалися у 20-х і 30-х роках XX століття.

Коли ж було проголошено незалежну державу Ізраїль, із черкесів сформували об'єднаний кавалерійський загін, до якого увійшли жителі двох вищезгаданих поселень. Це формування навіть брало участь у бойових операціях Першої арабсько-ізраїльської війни, спільно з євреями відбиваючи

наступ об'єднаних арабських збройних підрозділів. Надалі його використовували для боротьби з контрабандою, яка особливо активно здійснювалася на кордоні з Ліваном. Згодом загін було розформовано. У 1958 р. на прохання мешканців обох черкеських сіл їхнім представникам надали право служити в Армії оборони Ізраїлю, що певною мірою зменшило й проблему зайнятості жителів цих населених пунктів.

Нині кількість людей цієї національності, які проживають в Ізраїлі, наближається до 4 000 осіб. Поселення, в яких вони мешкають, розвиваються нарівні з іншими єврейськими поселеннями. У них є водопостачання, електрика, проведено телефонні мережі. З початку 1950-х років у Кфар-Камі діє муніципальна рада. Дещо пізніше аналогічний орган влади було створено також у Реханії. У поселеннях функціонують медичні центри, освітні заклади, серед яких ясла, дитячі садки та школи, розвиваються культура і спорт. Влада Ізраїлю прагне, щоб рівень життя в цих поселеннях не відрізнявся від загальноізраїльського, тому намагається забезпечити, щоб черкеси не були обмежені у праві вибору професії. Навіть для жінок знаходиться сфера застосування. Понад половину жінок Кфар-Камі та Реханії працюють, зазвичай вихователками або вчительками.

Слід згадати про систему освіти, що діє в черкеських селах. Перша школа з початковим курсом

навчання була створена в селі Кфар-Кама ще у XIX столітті. Після її закінчення черкеси могли продовжити навчання, що багато хто з них і робив. Деякі з них згодом навіть здобували вищу освіту в університетах Каїра та Стамбула. Досить тривалий період навчання в черкеських середніх навчальних закладах велось виключно арабською мовою. Після 1977 р. навчання було переведено на ізраїльський стандарт із викладанням івритом. Це надало підростаючому поколінню більше можливостей під час вступу до вишів Ізраїлю або працевлаштування.

Важливим чинником стала поява в шкільній програмі адигської мови, а точніше її шапсузького та абадзехського діалектів, які постійно використовуються черкесами на побутовому рівні. Це нововведення відбулося у 1976 р., і тоді ж під час її вивчення почали використовувати кирилическе письмо. Рідна для черкесів мова починає вивчатися з шостого року навчання. Підручники друкуються в Ізраїлі. Крім того, у школах як іноземні мови викладаються англійська та арабська.

З 1991 р. в Кфар-Камі діє товариство «Нафна», яке спеціалізується на збереженні культурної спадщини черкесів. Водночас воно займається підтриманням і зміцненням зв'язків із колією залишеною батьківщиною. А починаючи з 1993 р., в обох селах почав діяти Черкеський інститут, що вивчає історію та культуру кавказьких народів. Його база розташована в Реханії, а в Кфар-Камі міститься філія.

Едуард Блокчейн.

Черкаський міст через Дніпро

113 років тому в районі Черкас було введено в експлуатацію залізничний міст через Дніпро і започатковано регулярне залізничне сполучення між лівим і правим берегом.

У березні 1913 р. газета „Рада” повідомила своїх читачів, що величезний залізнично-дорожній міст через Дніпро біля Черкас, що коштує 3,5 млн., вже зовсім закінчено і недавно було зроблено спробу (випробування) шести прольотів, яка дала гарні наслідки. Офіційне відкриття руху по мосту було заплановане на 25 березня, а в перших числах квітня вже мало розпочатись регулярне сполучення потягів на лінії Бахмач–Черкаси. „Ділянка Золотоноша-Бахмач вже працює давно. Тепер на черзі відкриття руху на ділянці Черкаси – Вознесенськ – Одеса”, – повідомляла газета.

Відкриття залізничного сполучення, яке зв'язувало північні, центральні і південні регіони з чорноморськими портами, насамперед, одеськими, мало величезне значення для економіки південної України, оскільки створювало умови для зручного вивезення хліба з цих регіонів та його експорту закордон. Також нова залізниця мала суттєво покращити транспортне сполучення між окремими районами і містами України, зокрема пасажирське. У зв'язку з цим ще наприкінці XIX ст. в урядових колах почали обговорювати проєкт будівництва залізничної лінії Бахмач-Черкаси-Одеса, яка мала увійти до Московсько-Кієво-Воронезької залізниці.

Нова залізниця обіцяла гарні перспективи і для жителів міста Черкаси, яке відносилось до Київської губернії, а також – жителів лівобережних повітів Полтавської губернії. Хоча впродовж тривалого часу ці перспективи розбивались об природну річкову перепону, якою була річка Дніпро. Кілька паромних переправ, які існували в районі села Прохорівка та біля села Красне Золотоніського повіту, на початку XX ст. вже не справлялись із об'ємами перевезень і їх мало замінити залізничне сполучення. Вузкоколійна залізниця „Крути-Пирятин-Красне”, яка була відкрита в 1897 р., стала першим кроком на цьому шляху. Для подальшого розвитку залізничного сполучення потрібно було збудувати міст через Дніпро.

Ці питання активно обговорювали на шпальтах всеукраїнських газет. Наприклад, в газеті „Кієвлянин” від 22 грудня 1901 р. йшлося про значення черкаської пристані та перспективи розвитку залізничного сполучення. „Значение Черкаской пристани и Черкас, без сомнения, еще более возрастает с перестройкой линии Круты-Красное и с открытием движения по Кієвско-Полтавской железной дороге. Дело в том, что общество М.К.-В. железной дороги, в силу „четвертого дополнения” к уставу его, обязалось перестроить линию Круты-Красное из узкоколейки в ширококолейную, при чем такая перестройка должна быть закончена в течение двух лет со времени открытия правильного движения по Кієвско-Полтавской жел. дороге. Одновременно с тем, общество обязалось устроить приспособления для безперегрузочного движения поездов с левого берега Днепра на правый и обратно. Все относящиеся сюда технические изыскания давно произведены, проекты разработаны и утверждены. Отказавшись от мысли о постройке здесь огромного железнодорожного моста, сооружение которого обошлось бы очень дорого, общество М.К.-В. ж.д. решило устроить передачу поездов от Красного в Черкасы и обратно посредством особого рода паромов-пароходов. Для подхода же поездов к самому берегу

реки весь залізничний міст, лежачий у Красного, будет перерезан грандиозной дамбой, по наклонной плоскости которой пройдет железнодорожное полотно. Все эти сооружения по устройству безперегрузочного движения через Днепр будут стоить около 2 млн. рублей. Тем же обществом недавно был выдвинут вопрос о постройке прямой железнодорожной линии от Черкасс до Одессы, с сооружением постоянного моста через Днепр”, – писала газета.

Як бачимо, спочатку інженери планували збудувати на Дніпрі особливу паромну переправу для перевезення залізничних потягів, але потім від цієї ідеї відмовились. Вирішено було будувати міст. Згодом, газета „Кієвлянин” писала, що будівництво залізничної лінії Черкаси-Одеса, протяжністю 356 верст, оцінювалось приблизно у 20 млн. 392 тис. крб., а будівництво моста через Дніпро – в 4 млн. крб. Втім, через брак вільних коштів правління Товариства Московсько-Кієво-Воронезької залізниці змозгло приступити до реалізації цього проєкту лише через кілька років. За цей час вартість будівництва залізничної колії зростає ще більше.

У 1908 р. в урядовій комісії при залізничному департаменті міністерства фінансів розглядалось питання про виділення концесії М.К.-В. залізниці для будівництва залізничного сполучення Бахмач-Одеса. Розмір цієї концесії складав 85 млн. 915 тис. 900 крб., враховуючи і будівництво мосту через Дніпро в районі Черкас, яке було оцінено в 3 млн. 100 тис. крб. Для порівняння: у 1909 р. всі активи Золотоніського повітового земства оцінювались у 841 695 крб., тобто, майже в чотири рази менше, ніж вартість моста. Один з членів урядової комісії В.Я. Демченко виступив у пресі з критикою цього проєкту, який, на його думку, був дуже дорогим і економічно збитковим. Попри це, у травні 1908 р. Рада міністрів звернулася з пропозицією до Державної ради про виділення товариству М.К.-В. необхідної суми на будівництво залізниці та моста через Дніпро, а також на розширення вузкоколейки на ділянці Золотоноша-Ічня. Одночасно товариству М.К.-В. залізниці було дозволено взяти в оренду від казни черкаську колію південно-західних залізниць.

Вже у 1909 році в Золотоноші розпочались будівельні роботи. У зв'язку з цим газета „Рада” повідомляла, що „В місті оселилась сила інженерів та техніків”. Мабуть, вони й займались будівництвом мосту через Дніпро. Золотоніське повітове земство виявляло великий інтерес до цього проєкту і навіть розглядало питання про залучення для будівництва мосту приватного капіталу. Також земство було зацікавлене в тому, щоб у Золотоноші було збудоване залізничне депо, яке б сприяло розвитку міста, але правління Московсько-Кієво-Воронезької залізниці відхилило ці пропозиції.

У 1910 р. газета „Рада” повідомляла, що Московсько-Кієво-Воронезька залізниця доручила будівництво „біків” мосту через Дніпро в районі Черкас відомому інженерові Лентовському. На той час петербурзький інженер Олександр Миколайович Лентовський вже збудував кілька великих мостів, в тому числі через річку Сунгарі в китайському Харбіні. Під час будівництва цього мосту Лентовський вперше застосував технологію залізобетонних кесонів, за допомогою яких на дно річки опускались готові опори мосту або так звані „біки”. Таку ж складну технологію використали й під час будівництва черкаського мосту, довжиною 500 сажнів (трохи більше 1 км).

Мостобудівні роботи тривали два роки і завершилися на початку

1913 року. Того ж року було повністю закінчено будівництво залізничного сполучення Одеса-Бахмач. У березні 1913 р. нею пройшов перший потяг, а в серпні 1913 р. було відкрито пасажирський і вантажний рух на ділянці новозбудованої дороги Черкаси-Золотоноша. До кінця року на маршруті Одеса-Бахмач було налагоджено регулярне залізничне сполучення, яке дозволило перевозити багато пасажирів та великі партії вантажів. Без мосту через Дніпро це було б не можливо.

Черкаський міст, без перебільшення, мав стратегічне значення. Тому цю інженерно-технічну споруду надійно охороняли, а відповідні служби підтримували її конструкції в належному стані. Особливу роль міст відіграв у перші місяці радянсько-німецької війни. Краєзнавець Василь Страшевич у своїй книзі „Йшла війна народна” писав, що уже в ніч на 12 липня 1941 р. до Черкас прорвалися ворожі бомбардувальники, щоб бомбити залізничний міст, але загорювальний зенітний вогонь та спалахи прожекторів не дали їм можливості прицільно скинути бомби. 17 липня 14 ворожих бомбардувальників здійснили ще один масований наліт на дніпровські переправи, але він був відбитий зенітниками артдивізіону 56-го полку, 141-го окремого артилерійсько-зенітного дивізіону та моряками черкаського загону Пінської військової флотилії.

Залізничний міст мав виключно важливе значення під час евакуації населення і народно-господарського майна. „Через залізничний і дерев'яний мости цілодобово рухались військові підрозділи і техніка, переправлялося обладнання черкаських підприємств, сільсько-господарський інвентар, гурти колгоспної худоби. Додатково ходив паром від пристані до причалу села Червоного, перевозячи народно-господарське майно, де був полустанок вузкоколейної залізниці”, – писав В. Страшевич. Також він повідомляв, що через залізничний міст відправлялись ешелони з військовою технікою і з обладнанням черкаських підприємств, а для проїзду важких танків і артилерії на мосту поверх колії зробили полотно з дошок. Утім, міст не справлявся з величезними транспортними потоками і поруч з ним за шість днів збудували дерев'яну переправу (понтонний міст).

Василь Борисович писав, що ці переправи надійно охороняли білий винищувальний батальйон та військових частин, зокрема окремого боронедивізіону, на озброєнні якого були бронемашини з гарматами і кулеметами на залізничних платформах. Бронеплатформи мали по чотири 76-міліметрові гармати, 4-8 стаціонарних кулеметів у поворотних баштах і були грізно озброєні у двобій з фашистською авіацією. Крім того, з повітря залізничний міст і понтонну переправу прикривали льотчики 15-ї змішаної авіадивізії, 141-ї окремих артилерійської зенітної дивізіон 56-го залізничного полку військ НКВС та зенітники з кораблів Дніпровського загону флотилії. Через це жодна з ворожих бомб не впала на черкаські переправи. Але коли майже всі радянські солдати опинились на лівому березі, міст довелося підірвати, а понтонну переправу і наплавний дерев'яний міст спалити...

У повоєнний час для перевезення через Дніпро різних вантажів і пасажирів знову була збудована паромна переправа, а в 1959 р. будівельники „Мостоізда-437” збудували новий автомобільно-залізничний міст, довжиною 1,2 км і шириною 7 м. Втім, рух по ньому було відкрито лише в 1961 р., коли будівельники повністю завершили будівництво дамби через Кременчуцьке водосховище. Нині черкаський міст і дамба є важливою частиною транспортної системи України.

Віктор Козоріз, краєзнавець, член НСКУ

Миру, перемогі і добра!

з 8 Березня!

Шановні жінки – колежанки, волонтерки та підопічні нашого фонду!

Щиро вітаю вас із 8 Березня – святом весни, гідності й внутрішньої сили жінки!

У нашому благодійному фонді кожна з вас має особливу роль. Колежанки – ви щодня професійно й відповідально виконуєте свою роботу, забезпечуючи стабільність і розвиток наших програм. Волонтерки – ви даруєте свій час, тепло і турботу тим, хто цього потребує, і саме ваша небайдужість робить допомогу по-справжньому живою. Наші підопічні – ви є серцем нашої спільноти, джерелом натхнення, мудрості та життєвої стійкості. Ваша сила – у витримці, здатності підтримувати інших навіть у непрості часи, у вмінні зберігати людяність й віру в добро. Саме завдяки вам наш фонд є не лише організацією, а справжньою спільнотою, об'єднаною довірою й взаємною повагою. Бажаю вам міцного здоров'я, душевного тепла, впевненості у завтрашньому дні, радості від спілкування й нових можливостей для реалізації своїх талантів.

Нехай у вашому житті буде більше світлих мирних днів, підтримки та щирих усмішок.

З повагою і вдячністю,

Євгеній Степко, директор Черкаського обласного благодійного єврейського фонду „Хесед Дорот”.

Штетли Черкащини

(Продовження. Початок в №1 (277), 2 (278), 3(279), 4(280), 5(281), 6(282), 7(283), 8(284), 9(285), 10(286), 11(287), 12(288), 1(289))

Христинівка – місто в Уманському районі Черкаської області. Виникла 1891 року, як село Уманського повіту Київської губернії при залізничній станції. Введення в експлуатацію залізничних колій Вапнярка – Христинівка (1889 рік), Козятин – Умань (1890 рік), Христинівка – Шпола (1891 рік) та залізничного вузла у 1891 році, а також створення оборотного паровозного депо, перетворило Христинівку на важливий транспортний вузол.

З 1891 року Христинівка стала значним хлібним ринком. З 1927 року – селище міського типу. З 1956 року – місто. У 1923-2020 рр. – районний центр.

Розвиток міста приваблював жителів із навколишніх сіл та містечок, у т.ч. євреїв.

У 1913 р. євреям належали аптекарський склад, шість бакалійних лавок, кондитерська, мануфактурна, борошняна та хлібна крамниці, склад гасу, обидва лісові склади. Євреєм був єдиний кравець Христинівки Герш Спектор.

Худяки – село в Черкаському районі Черкаської області.

Перша письмова згадка про Худяків датується 1649 роком. У середині 19 ст. згадується як село. У 19 ст. – на початку 20 ст. Худяки – містечко Черкаського повіту Київської губернії.

У 1863 р. в Худяках проживало 183 єврея (7,6%), у 1889 р. – 698 євреїв.

У 1889 р. діяла синагога.

У 1913 р. старостою міщанської управи був єврей Вульф Баркас, старостою зборів – Янкель Бронштейн.

Євреям у цей час належали всі шість лавок містечка – п'ять бакалійно-мануфактурних та шкряна.

(Продовження в наступному номері)

Проект „ТУРБОТА ПОКОЛІНЬ – ХЭСЭД ДОРОТ” було створено та працює за підтримкою „Джойнт” (JDC) – провідною єврейською міжнародною гуманітарною організацією, яка понад 30-ти років допомагає нужденним євреям і розвиває єврейське життя у країнах колишнього Радянського Союзу. Детальну інформацію про JDC ви знайдете на сайті: www.JDC.org

Благодійна допомога ЧОБЄФ „Хесед Дорот”

Ціака ЧОБЄФ „Хесед-Дорот”.

Сайт ЧОБЄФ „Хесед-Дорот”.

Сторінка ЧОБЄФ „Хесед-Дорот” в мережі Фейсбук

Соціальні послуги для підопічних (жертв нацизму) ЧОБЄФ „Хесед Дорот” надаються за підтримки гранту від „Конференції з матеріальних претензій єврейського населення до уряду Німеччини”.

Газета „Разом-Інейнем”. Засновник – Черкаський обласний благодійний єврейський фонд „Турбота покоління – Хесед Дорот”.

Ідентифікатор медіа – R30-03581.

Адреса редакції: 18010, Черкаси, вул. Б.Хмельницького, 66.

☎ (0472)37-70-79, 54-41-48; 54-43-11.

e-mail: ineinem20@gmail.com <http://hesed-dorot.ck.ua>

Надруковано в друкарні м. Чернобай. Наклад 800 прим.

Підписний індекс 90781.

Розповсюджується безкоштовно.

Наші спонсори: Єврейська Федерація Великий МетроВест Нью-Джерсі та Міжнародна громадська організація Центр „Джойнт”.

Прохання поводитися з цим виданням акуратно – в ньому є слова Тори.